

2. Сігал, Майк Джей Бойл, Катріна Мунік'єлло. Фундаментальний аналіз: принципи, типи та способи його використання. URL: <https://www.investopedia.com/terms/a/absolute-value.asp>
3. Джерело: Кобилецький В. Р., Коефіцієнт реінвестування / В. Р. Кобилецький // Онлайн-журнал «Financial Analysis online» [Електронний ресурс] – Режим доступу. URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/342-koefitsient-reinvestuvannya>
4. Річна інформація емітента Укртелеком URL: <https://ukrtelecom.ua/about/accounting/regulyarna-richna-informatsiya>
5. Річна інформація емітента Київмедпрепарат URL: <https://kyivmedpreparat.com/shareholders>
6. Річна інформація емітента Українські енергетичні машини URL: <https://ukrenergymachines.com/investors/reports/131>

Стрілецька Є.К.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студентка БП-1 «Економіка»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНИМИ КРИЗАМИ

Початок повномасштабної війни з російською федерацією запустив руйнівні процеси у всіх галузях нашої економіки. Військова агресія викликала масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури нашої держави, принесла великі людські жертви та соціальні втрати. Значна частина території країни була окупована, замінована або залишається прифронтовою зоною, що унеможливило життя на ній та економічне процвітання й розвиток. Більшість стратегічних підприємств і провідних бізнесів були повністю знищені чи зазнали сильних руйнувань. Війна призвела до скорочення робочих місць і доходів, зменшила купівельну спроможність населення і обсяги накопичених активів. У 2022 році національна економіка втратила 29,1% реального ВВП, а 13,5 млн. українців змушені були залишити місця проживання. Понад 7 млн осіб опинилися за межею бідності, а рівень бідності населення сягнув 24%[7].

У цей складний час стан економіки країни є надзвичайно нестабільним. Через що виникає питання стосовно забезпечення стабільного розвитку в національній економіці країни. Одним із провідних чинників боротьби з економічними кризами є проведення цілеспрямованої та ефективної монетарної політики Національним банком України, а також ефективне використання її інструментів, а саме: облікова ставка процента, норма обов'язкових резервів банків та ін.

Грошово-кредитна (монетарна) політика – це сукупність форм та засобів державного впливу на пропозицію грошей з метою забезпечення рівноваги між

пропозицією і попитом на них. При цьому Центральний банк (ЦБ – головний орган державного регулювання економіки) використовує такі інструменти: грошова емісія, облікова ставка, норми обов’язкових резервів, купівля та продаж державних цінних паперів та ін.[6] Головна мета монетарної політики впливати на основні параметри економіки – валовий внутрішній продукт (ВВП), рівень цін, курс національної валюти – через зміну грошової маси.[2]

Облікова, або дисконтна, ставка - процентна ставка, за якою ЦБ надає позики комерційним банкам. Підвищення облікової ставки знижує заінтересованість комерційних банків в отриманні додаткових резервів через позику в ЦБ. Тому підвищення облікової ставки звужуватиме пропозицію грошей в економіці, а зниження облікової ставки збільшуватиме грошову масу в обігу(бо кредити дешевші). Норма обов'язкових резервів – це величина, відповідно до якої розраховується грошова сума, яку комерційній банк не має права давати у борг і зобов'язаний тримати на своєму рахунку в ЦБ для забезпечення ліквідності своїх боргових зобов'язань. [6]

Економічна криза – це фаза економічного циклу, під час якої відбувається різке відновлення порушених відтворювальних пропорцій шляхом спаду виробництва, недовантаження виробничих потужностей, зростання безробіття та ін.[1] Економічні кризи – це циклічне явище.

В економічній науці є дві основні теорії, що визначають зміст грошової політики держави і можливості впливу на економіку через зміну пропозиції грошей, це - кейнсіанство і монетаризм.

Згідно кейнсіанського підходу, через кредитно-грошову політику держава здатна впливати на інвестиції і на експортні можливості економіки. Головним засобом впливу є відсоткова ставка. Змінювати її рівень можна через зміну пропозиції грошей. Якщо в країні існують недовикористані ресурси, то з метою стимулювання уряд мусить вдаватися до політики "дешевих" грошей, її ще називають ліберальною монетарною політикою. Засоби такої політики: викупування у населення державних цінних паперів; зменшення норми обов'язкових банківських резервів; зменшення облікової ставки. Що в результаті збільшує пропозицію грошей.

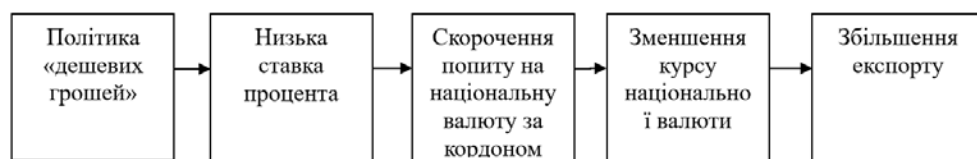

Рис. 1. Політика дешевих грошей [6]

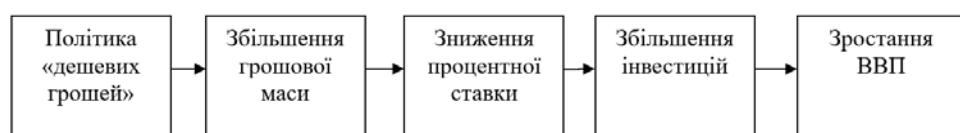

Рис. 2. Схема впливу політики «дешевих грошей» на економічні кризи[6]

Якщо в країні має місце інфляція, то уряд вдається до політики "дорогих грошей", її ще називають жорсткою монетарною політикою. Засобами такої політики є: продаж державних цінних паперів банкам та населенню; збільшення норми обов'язкових банківських резервів; збільшення облікової ставки. У результаті таких дій скорочується пропозиція грошей.

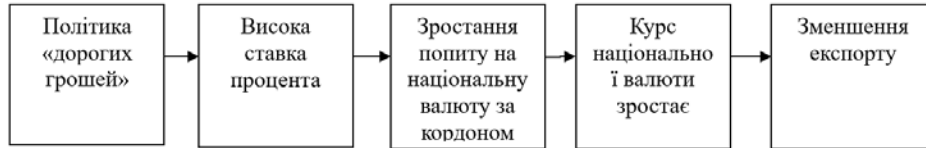

Рис. 3. Політика дорогих грошей[6]

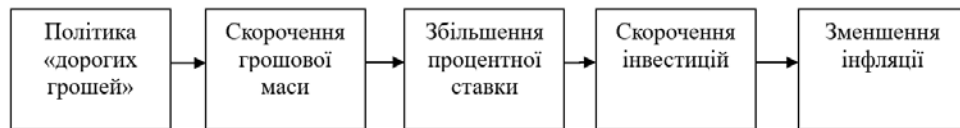

Рис. 4. Схема впливу політики «дорогих грошей» на інфляцію[6]

Згідно монетаристського підходу, грошова пропозиція є найважливішим чинником, що визначає рівень виробництва, зайнятість, ціни. Головна формула монетаристської теорії це: $M * V = P * Y$, де M - пропозиція грошей; V - швидкість обігу грошей; P - загальний рівень цін; Y - обсяг реального продукту, створеного в економіці. Монетаристи стверджують, що V швидкість обертання грошей величина відносно стабільна. Тому саме кількість грошей є тим чинником, який здійснює вирішальний вплив на P . Y — обсяг номінального продукту.

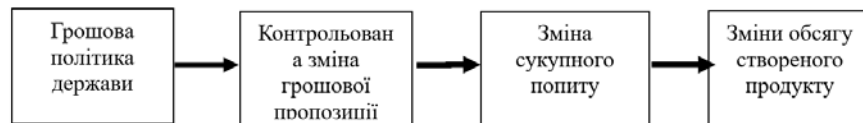

Рис. 5. Схема впливу монетаристського підходу [6]

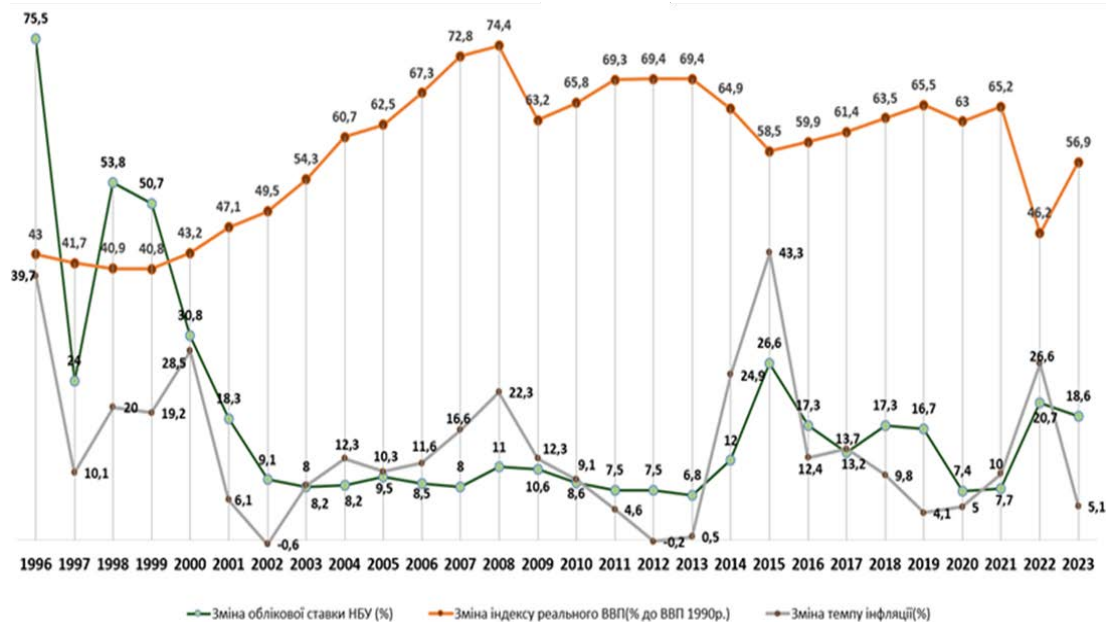

Рис. 6 Динаміка зміни індексу реального ВВП, темпу інфляції та облікової ставки [3]

Для боротьби з економічними кризами в рамках політики «дешевих грошей» необхідно знижувати облікову ставку, аби сприяти економічному зростанню. Її зменшення призводить до здешевлення кредитів, а отже заохочує підприємства їх брати, що в подальшому буде стимулювати збільшення реального ВВП(див. рис. 6). З 1999 року уряд активно проводив політику «дешевих грошей» знизивши облікову ставку з 50,8% до 8%. Це сприяло зростанню рівня реального ВВП з 41% до 74%(% до ВВП 1990р.). Можемо стверджувати, що в ці роки політика була ефективною. Бачимо на графіку, що коли відбувалось поживавлення економіки, а саме у період з 2002 по 2008 роки, НБУ тримав облікову ставку майже на одному й тому ж рівні з незначними відхиленнями.

Під час світової кризи 2008-2009рр., яка охопила у весь світ, а розпочалась через обвал американського іпотечного ринку, реальне ВВП впало на 11,2%(% до ВВП 1990р.), а у цінах попереднього року реальне ВВП впало аж на 15%, щоб протистояти економічному спаду, НБУ знизив облікову ставку з 11% до 8,5%, що в свою чергу зумовило зростання ВВП. Надалі можемо спостерігати за графіком те, як в позитивному напрямку змінювалось реальне ВВП до 2013 року.

Під час кризи 2014-2015рр., в період нестабільної економічної та військово-політичної ситуації для України, економіка була у шоковому стані, адже темпи інфляції сягнули 43%, курс підскочив з 8 до 40, рівень ВВП падав. Але пріоритетним завданням для НБУ було стримати інфляцію, використовуючи політику «дорогих грошей», підвищивши облікову ставку з 6,8% до 26,6%, що в свою чергу ще більше послабило економічне зростання країни. Дорогі кредити та війна стали причиною падіння ВВП на майже 11%(% до ВВП 1990р.). У 2016 році НБУ знизив облікову ставку до 17,3% з метою забезпечення економічного зростання.

У 2020 році відбулося падіння реального ВВП на 2,5%(% до ВВП 1990р.), це відбулося у зв'язку з розгортанням пандемії COVID-19, аби уникнути поганих наслідків, НБУ знизив облікову ставку з 16,7% до 7,4%, що в подальшому майже допомогло повернути рівень реального ВВП до того ж рівня, що і у 2019 році. Тобто якби не початок повномасштабного вторгнення, наша економіка перейшла б до фази економічного циклу «піднесення».

У 2022 році інфляція складала 27% за офіційними даними, але можемо здогадатися, що її реальний вимір був значно більшим. Відбувся стрімкий спад ВВП. Втрати реального ВВП становили 19%(% до ВВП 1990р.), а якщо проаналізувати падіння реального ВВП у цінах попереднього року, побачимо, що реальний ВВП впав аж на 29%. НБУ робить все, аби стабілізувати нашу економіку, бачимо, що проведення політики «дешевих» грошей дає свій результат, наразі рівень реального ВВП починає стрімко зростати.

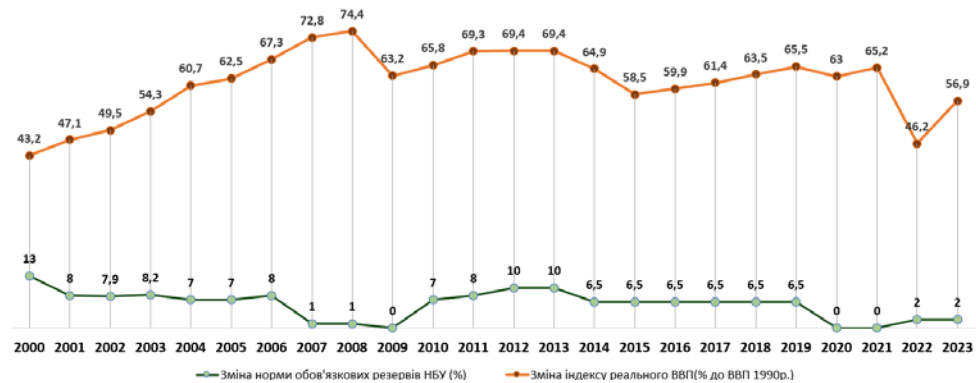

Рис. 7 Динаміка зміни індексу реального ВВП та норми обов'язкових резервів [3]

Використання норми обов'язкових резервів (див. рис. 7), як інструменту монетарної політики, є неефективним. Для боротьби з економічними кризами, дотримуючись політики «дешевих грошей», необхідно зменшувати норму обов'язкових резервів, тоді як НБУ навпаки збільшує її, як от у період з 2009 по 2013 роки: норма ОР збільшуються, але рівень реального ВВП також збільшується. Погляньмо також на період з 2001 по 2006 роки: норма ОР майже незмінні, а рівень реального ВВП зростає. Аналогічна ситуація і у період з 2014 по 2019 роки: норма ОР взагалі незмінна, а рівень реального ВВП спочатку спадав, а потім піднімався. Неефективним було також зменшення норми обов'язкових резервів у 2019-2020 роках, НБУ знизив норму обов'язкових резервів з 6,5% до 0%, а реальне ВВП замість того, аби збільшуватись, зменшилось на 2,5%(% до ВВП 1990р.).

Обрахувавши коефіцієнт кореляції, ми отримали такі результати:

- Коефіцієнт кореляції облікової ставки та рівня реального ВВП = -0.7225;
- Коефіцієнт кореляції норми обов'язкових резервів та рівня реального ВВП = -0.30103.

Такі результати розрахунків підтверджують те, що норма обов'язкових резервів не є ефективним інструментом монетарної політики в Україні, а ось облікову ставку можна використовувати як ефективний інструмент монетарної політики задля регулювання економіки країни. Бо коефіцієнт кореляції наближається до -1, що підтверджує обернену пропорційність показників(що і вимагає політика дешевих грошей).

Актуальним для розвитку економіки є пошук напрямів підвищення ефективності монетарної політики в Україні під час війни, таких як:

- Поступове та зважене зниження облікової ставки.
- Розвиток фінансового посередництва.
- Узгодженість дій НБУ та Міністерства фінансів.
- Подальше залучення міжнародної допомоги.
- Зміна фокусу монетарної політики з суто інфляційних цілей на забезпечення економічного зростання, або на більш комплексні цілі.

Проведення виваженої, цілеспрямованої та ефективної монетарної політики Національним банком України є одним із визначальних чинників боротьби з економічними кризами, прискорення соціально-економічного розвитку держави, укріплення її позиції на міжнародному рівні, поліпшення інвестиційного клімату в країні, забезпечення стабільності банківської системи, фондового ринку та фіскально-бюджетної сфери.

Список використаних джерел

1. Коробейник А.Ю., Сутність та види економічних криз. URL – <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2213/1/Korobeynik.AY.pdf>
2. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
3. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2024/>
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)
5. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>
6. Хрупович С.Є. Навчальний посібник з дисципліни «Економічна теорія: Макроекономіка. Мікроекономіка» для студентів усіх форм навчання напряму підготовки 6.030601 „Менеджмент” / С.Є. Хрупович, Н.Ю. Мариненко. – Тернопіль : ПМП „Тайп”, 2016. – 154 с.
7. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення в Україні у період із 24.02.2022 року до 24.02.2023 року. (RNDA2) Міністерство Фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/uriad_ukraini_ieuropeiska_komisiia_ta_svitovii_bank_prezentovali_zvit_shvidka_otsinka_zavdanoi_shkodi_ta_potreb_na_vidnovlennia-3599
8. Шпачук В. В. Криза банку та банківської системи: основні поняття, суб'єкти державного управління / В. В. Шпачук. // Державне управління:

Щербаков Д.В.

Національний університет «Києво-Могилянська академія»,
студент БП-3 «Економіка»

АНАЛІЗ ЗМІН І ТЕНДЕНЦІЙ У ЗОВНІШНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ПОЧАТКОМ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Зовнішня торгівля це один з ключових структурних показників економіки. Вона визначає конкурентоспроможність на міжнародній арені, а також робить внесок у внутрішню економіку країни. Світові лідери століттями розв'язують торгові війни, конкуруючи за ринки збуту, а під час сучасної глобалізації, хоча зовнішня торгівля стає більш диверсифікованою, її роль набуває все більшої критичності для економік країн. Тому вельми важливо аналізувати подробиці міжнародної торгівлі і участі України в ній. Повномасштабне вторгнення на територію України привело до надзвичайних змін у зовнішній торгівлі країни, аналізу яких, у контексті історично сформованої політики та перспектив розвитку, присвячено цю статтю.

Із здобуття незалежності Україна була обмежена логістичними ланцюгами що склалися з країнами минулого СРСР, а також критичними потребами у імпорті що задовольнялися Росією. В 1996 році 40% експорту та 45% імпорту товарів України приходилось на Росію та Білорусь. Тим не менш з того часу Україна отримала можливість формування власної зовнішньоторгової політики з країнами з усього світу. Головними товарами у експорті були метали та металеві вироби, що склали третину від всього експорту (продукти рослинного походження мали частку всього в 5.6%). Головною складовою імпорту була нафта та продукти її переробки, що займало 41% від усіх закупівель, 70% нафтової продукції постачалось з Росії[8].

Починаючи з 2000 року товарообіг з іншими країнами впевнено зростав з 33 млрд. доларів до 170 млрд. доларів за 8 років, при чому коефіцієнт покриття імпорту експортом залишався на збалансованому рівні в межах 1.1-0.9[1]. Криза 2008 року обвалила показники товарообігу майже в два рази, але вже 2012 році зовнішня торгівля вийшла на рекордні обсяги[2]. Порівняння географічної структури експорту та імпорту в 2001 та 2011 роках вказує на збільшення частки Росії та Білорусі в експорті з 22% до 29% і з 1.5% до 2.8%, в той же час частка європейських країн зменшується. В імпорті відсоток Китаю зріс у 6 разів, до 7.6%, а Туреччини у 2 рази, до 1.8%. Найбільше товарів все ще йшло з Росії, її частка складає 35%[3]. В 2012 році головним товаром на експорт з України залишалися чорні метали та вироби з них, з часткою у 29%, продукція рослинного походження збільшила свій внесок до 14%, основна частина з яких це продаж зернових культур – 10% від